इत्युक्तः स महेन्द्रेण तपस्वी कोपनो भृशं । जग्राह पुष्करं धीमान् प्रसन्नश्चाभवन्मुनिः ।
प्रययुस्ते ततो भूयस्तीर्थानि वनगोचराः । पुण्येषु तीर्थेषु तथा गात्राण्याप्लावयन्त ते ।
आख्यानं य इदं युक्तः पठेत् पर्व्वणि पर्व्वणि । न मूर्खं जनयेत् पुत्रं न भवेच्च निराकृतिः ।
न तमापत् स्पृशेत् काचिद्विज्वरो न जरावहः । विरजाः श्रेयसा युक्तः प्रेत्य स्वर्गमवाप्नुयात् ।
यश्च शास्त्रमधीयीत ऋषिभिः परिपालितं । स गच्छेद्ब्रह्मणो लोकमव्ययञ्च नरोत्तम । ४९०
इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्व्वणि आनुशासनिके पर्व्वणि दानधर्म्मकथने चतुर्नवतोऽध्यायः ॥ ९४ ॥
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ यदिदं श्राद्धकृत्येषु दीयते भरतर्षभ । छत्रञ्चोपानहौ चैव केनैतत् संप्रवर्त्तितं ।
कथञ्चैतत् समुत्पन्नं किमर्थञ्चैव दीयते । न केवलं श्राद्धकृत्ये पुण्यकेष्वपि दीयते ।
बहुष्वपि निमित्तेषु पुण्यमाश्रित्य दीयते । एतद्विस्तरतो ब्रह्मन् श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ।
॥ भीष्म उवाच ॥ शृणु राजन्नवहितश्छत्रोपानहविस्तरं । यथैतत् प्रथितं लोके यथा चैतत् प्रवर्त्तितं ।
यथा चाक्षय्यतां प्राप्तं पुण्यताञ्च यथा गतं । सर्व्वमेतदशेषेण प्रवक्ष्यामि नराधिप । ४९५
जमदग्नेश्च संवादं सूर्य्यस्य च महात्मनः । पुरा स भगवान् साक्षाद्धनुषाऽक्रीडत प्रभो ।
सन्धाय सन्धाय शरांश्चिक्षेप किल भार्गवः । तान् सर्व्वान् रेणुका क्षिप्तांस्तूणेषून् दीप्ततेजसः ।
आनीय सा तदा तस्मै प्रादादसकृदच्युत । अथ तेन स शब्देन ज्यायाश्चैव शरस्य च ।
प्रहृष्टः सम्प्रचिक्षेप सा च प्रत्याजहार तान् । ततो मध्याह्नमारूढे ज्येष्ठामूले दिवाकरे ।
स सायकान् द्विजो मुक्त्वा रेणुकामिदमब्रवीत् । गच्छानय विशालाक्षि शरानेतान् धनुश्च्युतान् । ४९०
यावदेतान् पुनः सुभ्रु क्षिपामीति जनाधिप । सा गच्छन्त्यन्तरा च्छायां वृक्षमाश्रित्य भाविनी ।
तस्यै तस्य हि सन्तप्तं शिरः पादौ तथैव च । स्थिता सा तु मुहूर्त्तं वै भर्त्तुः शापभयाच्छुभा ।
ययावानयितुं भूयः सायकानसितेक्षणा । प्रत्याजगाम च शरांस्तानादाय यशस्विनी ।
सा वै खिन्ना सुचार्व्वङ्गी पद्भ्यां दुःखं नियच्छती । उपाजगाम भर्त्तारं भयाद्भर्त्तुः प्रवेपती ।
स तानृषिस्तदा क्रुद्धो वाक्यमाह शुभाननां । रेणुके किं चिरेण त्वमागतेति पुनः पुनः । ४९५
॥ रेणुकोवाच ॥ शिरस्तावत् प्रदीप्तं मे पादौ चैव तपोधन । सूर्य्यतेजोनिरुद्धाऽहं वृक्षच्छायां समाश्रिता ।
एतस्मात् कारणाद्ब्रह्मंश्चिरायैतत् कृतं मया । एतच्छ्रुत्वा मम विभो मा क्रुधस्त्व तपोधन ।
॥ जमदग्निरुवाच ॥ अद्यैनं दीप्तकिरणं रेणुके तव दुःखदं । शरैर्निपातयिष्यामि सूर्य्यमस्त्राग्नितेजसा ।
॥ भीष्म उवाच ॥ स विस्फार्य्य धनुर्द्दिव्यं गृहीत्वा च शरान् बहून् । अतिष्ठत् सूर्य्यमभितो यतो याति ततोमुखः ।
अथ तं प्रेक्ष्य सन्नद्धं सूर्य्योऽभ्येत्य तथाऽब्रवीत् । द्विजरूपेण कौन्तेय किन्ते सूर्य्योऽपराध्यते । ४९०
आदत्ते रश्मिभिः सूर्य्यो दिवि तिष्ठंस्ततस्ततः । रसं स तं वै वर्षासु प्रवर्षति दिवाकरः ।
ततोऽन्नं जायते विप्र मनुष्याणां सुखावहं । अन्नं प्राणा इति यथा वेदेषु परिपठ्यते ।
यथाऽम्भेषु निगूढश्च रश्मिभिः परिवारितः । सप्तद्वीपानिमान् ब्रह्मन् वर्षेणाभिप्रवर्षति ।
ततस्तदौषधीनाञ्च वीरुधां पुष्पपत्रजं । सर्व्वं वर्षाभिनिर्वृत्तमन्नं सम्भवति प्रभो ।